

УДК 371.134:614.23

Ірина МЕЛЬНИЧУК,*доктор педагогічних наук, професор, Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського, м. Тернопіль***РОЛЬ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ В ПІДГОТОВЦІ
МАЙБУТНІХ ФЕЛЬДШЕРІВ
ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

У статті аргументовано, що надання кваліфікованих медичних послуг залежить від компетентної професійної діяльності фахівців медичної галузі, зокрема фельдшерів. Встановлено, що особлива увага в підготовці майбутніх фельдшерів приділяється формуванню практичних умінь і навичок. Узагальнено, що однією з форм навчання, невід'ємною складовою процесу підготовки майбутніх фельдшерів визначається виробнича практика. З метою чіткої регламентації змісту і послідовності проведення виробничої практики використовується наскрізна програма, яку визначають основним навчально-методичним документом практичної підготовки майбутніх фельдшерів.

Ключові слова: *виробнича практика, підготовка, майбутні фельдшери, навчання, практичні вміння і навички.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Активні реформаційні процеси в системі охорони здоров'я стосуються не лише закладів надання медичної допомоги. Оптимізація роботи лікувальних установ залежить від компетентної професійної діяльності фахівців, які покликані надавати кваліфіковані медичні послуги відповідно до сучасних стандартів надання медичної допомоги населенню з метою поліпшення здоров'я. До плеяди фахівців медицини відносяться ліка-

© Мельничук І.

рі, медичні сестри, фельдшери та ін. Зокрема, на посаду фельдшера допускаються особи, які пройшли підготовку в середніх медичних навчальних закладах зі строком навчання не менше як три роки та отримали диплом з присвоєння кваліфікації помічника лікаря, фельдшера [1]. Особлива увага в підготовці майбутніх фельдшерів приділяється формуванню практичних умінь і навичок. Так, у програмі, призначеній для підготовки середніх медичних працівників з невідкладної медичної допомоги в екстремальних ситуаціях зазначається, що курс тривалістю 96 годин містить теоретичну та практичну частини, які спрямовуються на оволодіння студентами практичними навичками надання екстреної медичної допомоги в екстремальних ситуаціях, з метою підготовки фельдшерів системи швидкої медичної допомоги та медицини катастроф з надання екстреної (швидкої) та невідкладної медичної допомоги (Е(Ш)МД) в екстремальних ситуаціях. Контингентом слухачів визначено фельдшерів, які входять до складу бригад Е(Ш)МД, фельдшерів оперативно-диспетчерської служби [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор свідчить, що науковці зосереджують свої дослідницькі розвідки здебільшого на різних аспектах проблеми підготовки майбутніх фахівців сестринської справи. Узагальнювалися теоретичні основи професійної підготовки фахівців медсестринства [3], уточнено зміст і структуру професійної компетентності майбутніх медичних сестер [4], вирішувалося питання комп'ютерного оцінювання професійних знань в структурі підготовки медичних сестер [5], обґрунтовувались етичні основи сестринської справи [6], формувалися професійні цінності майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки [7], аналізувалась теорія і практика системи контролю якості медсестринської освіти у США [8]. Проблему підготовки майбутніх фельдшерів науковці розглядали в історичному контексті [9], в напрямі організації навчання військових фельдшерів [10], зокрема для збройних сил України [11]. Наукові пошуки стосовно організації й проведення виробничої практики майбутніх фельдшерів на засадах компетентнісного підходу проводила Н. Чорнобрива [12]. Необхідність акцентуації наукової уваги

на практичній підготовці майбутніх фельдшерів актуалізує проведення поглибленого теоретичного аналізу цієї проблеми.

Метою статті є висвітлення ролі виробничої практики в підготовці майбутніх фельдшерів до професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виробнича практика визначається однією з форм навчання, невід'ємною складовою процесу підготовки фахівців. Основним завданням виробничої практики є підвищення якості практичної підготовки випускників за різними освітньо-кваліфікаційними рівнями: бакалавр, спеціаліст, магістр. Зазвичай виробнича практика проводиться на оснащених відповідним чином сучасних підприємствах, в організаціях різних галузей господарства. Від якості виконання завдань у період практики залежить професійне становлення майбутнього фахівця. Метою виробничої практики є закріплення теоретичних знань, які були отримані в процесі навчання, формування професійного вміння приймати самостійні рішення в певних виробничих умовах, оволодіння сучасними методами, формами організації, знаряддями праці в галузі майбутньої спеціальності, виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати на практиці. Залежно від конкретної спеціальності практика може бути навчальною, виробничою, технологічною, переддипломною та ін. Перелік усіх видів практик для кожної спеціальності, їх форми, тривалість і терміни проведення визначаються в навчальних планах [13].

З метою чіткої регламентації змісту і послідовності проведення виробничої практики використовується наскрізна програма, яку визначають основним навчально-методичним документом практичної підготовки майбутніх фахівців. У програмі чітко визначені рекомендації щодо видів, форм і методів контролю якості підготовки на базі практики (рівень знань, умінь і навичок) та методи для підбиття підсумків. Якщо на молодших курсах студенти проходять навчальну практику, знайомляться зі специфікою майбутньої спеціальності, різними видами практичної діяльності, отримують первинні професійні вміння у виробничих умовах, виконують певну роботу за обраною спеціальністю на базах практики, а також формують необхідні про-

фесійні ціннісні орієнтири, то на старших курсах, після опанування теоретичної частини відповідної дисципліни, проводиться виробнича практика. Її метою є закріплення знань, відпрацювання вмій і навичок в умовах майбутньої фахової діяльності, набуття практичного досвіду. Під час виробничої практики студенти детально знайомляться з виробництвом і залежно від її виду вивчають технологію, організацію та управління професійним процесом, виконують обов'язки спеціаліста на робочому місці при безпосередньому керівництві з боку фахівців баз практики [13].

Основоположним документом для організації та проведення виробничої практики майбутніх фельдшерів є Положення про організацію та проведення практики студентів вищих медичних і фармацевтичних навчальних закладів I–II рівнів акредитації [14].

Згідно із загальними положеннями, практика студентів проводиться відповідно до Галузевих стандартів вищої освіти, затверджених наказом МОН України від 18 жовтня 2004 року № 801, де зазначається, що практичне навчання включає такі типи практики:

- навчальну практику (практичні заняття);
- виробничу практику;
- переддипломну практику.

Підкреслюючи значущу роль для майбутніх фельдшерів проведення виробничої практики, в Положенні зазначається, що місцеві органи охорони здоров'я закріплюють відповідним наказом за вищими навчальними закладами I–II рівня акредитації відповідні бази практики. Таким чином, виробнича практика майбутніх фельдшерів може проходити в лікувально-профілактичних та санітарно-профілактичних закладах, які мають належні умови для проходження практики студентами. З цією метою між базами практики та навчальним закладом укладаються угоди про співпрацю, тривалість дії яких погоджується договірними сторонами [14].

Зазначимо, що керівникам лікувально-профілактичних та санітарно-профілактичних закладів, що є базами практики, необхідно створити необхідні умови для забезпечення проведення практичних занять, надати можливість користуватись функціональними підроз-

ділами лікувально-профілактичного закладу, забезпечити студентам умови безпечної роботи. Проходження практики здійснюється студентами на базі однієї або декількох лікувально-профілактичних установ залежно від їх профілю, а також від програм практики [14]. Означені вимоги не тільки створюють необхідні безпечні умови для практичної підготовки майбутніх фельдшерів, а й формують у студентів уміння і навички правильної організації робочого місця й оптимізації професійної діяльності у виробничих умовах.

Щоб реалізувати особистісно орієнтований підхід у професійній підготовці майбутніх фельдшерів під час виробничої практики і створити умови для кожного студента апробувати свої практичні вміння і навички роботи за фахом у професійних ситуаціях, необхідно дотримуватись певних норм організації практичних занять. Так, на кожному групі студентів (20–30 осіб), що проходять практику поза навчальним закладом, призначається методичний керівник [14]. У ролі такого керівника виступають, зазвичай, досвідчені викладачі навчального закладу, які мають вищу медичну освіту.

Організація та проведення виробничої практики майбутніх фельдшерів на засадах компетентнісного підходу передбачає оновлення змісту, форм та методів навчання, зорієнтованість до сучасних умов професійної діяльності, спрямованість студентів на формування професійно-значущих якостей, знань та вмінь, адаптацію до сучасного ринку праці та підготовленості до розв'язання фахових завдань [12].

Окрім цього, організація виробничої практики передбачає тісний зв'язок з керівниками лікувально-профілактичних установ, що є базами практики. Тому для проходження практики майбутніми фельдшерами в цих установах необхідно узгодити з керівництвом лікарні терміни згідно з відповідною документацією (накази по навчальному закладу про допуск студентів до проходження виробничої практики, призначення методичних керівників, направлення, путівки, залікові відомості та ін.).

З метою інтеграції теоретичної підготовки майбутніх фельдшерів у медичних училищах і коледжах та практичного навчання студентів чітко і правильно виконувати фахові дії під час виробничої практики

методичні керівники складають робочі програми практики у відповідності до навчальних планів та програм практик, визначають теми індивідуальних завдань для студентів, надають студентам методичну допомогу, перевіряють ведення студентами щоденника практики, готують документацію до диференційованого заліку з виробничої практики та беруть участь у його проведенні.

Проте, загальне керівництво практикою студентів здійснюється керівником (заступником керівника) лікувально-профілактичного, санітарно-профілактичного або фармацевтичного закладу, завідуючим відділенням (відділом, лабораторією), головною медичною сестрою. Безпосереднє керівництво практикою студентів від лікувально-профілактичної установи, що є базою практики, покладається на штатних кваліфікованих спеціалістів (головних і старших медичних сестер), яким доручається група студентів у кількості до 10 осіб. Час проходження виробничої практики студентів становить 36 годин на тиждень. Безпосередні керівники виробничої практики відповідають за її проведення та забезпечують:

- розподіл студентів на місця проходження практики за графіком; проведення інструктажу з техніки безпеки у лікувально-профілактичному, санітарно-профілактичному закладі та безпосередньо на робочому місці;

- здійснення постійного контролю за роботою студентів, виконання ними програм практики;

- оцінювання якості роботи студентів, складання виробничих характеристик з відображенням у них виконання вимог програми практики, якості засвоєння професійних знань та вмінь, ведення медичної документації, ставлення студентів до роботи, виконання індивідуальних завдань, організаційних здібностей, участі в освоєнні нової техніки та технологій, що використовуються в лікувально-діагностичному процесі. Після проходження виробничої практики студенти складають диференційований залік, який приймається методичним керівником від навчального закладу та безпосереднім і загальним керівником від лікувально-профілактичної установи. Оцінка з практики вноситься в залікову відомість за підписом членів комісії [14].

Науковці стверджують, що організація проведення виробничої практики майбутніх фельдшерів на засадах компетентнісного підходу передбачає попередню організацію до проведення практики (вивчення навчальних планів, програм навчальних дисциплін (нормативних, вибіркових, які регламентуються терміном та порядком їх вивчення, обсягом годин, формою контролю), удосконалення навчальної документації щодо проведення виробничої практики) шляхом виконання таких заходів:

організація навчального процесу професійної підготовки майбутніх фельдшерів (визначення принципів, методів, засобів, форм їх навчання до цього виду діяльності; усвідомлення студентами прагнень, потреб і цілей професійної діяльності; активне опанування фахових дисциплін; розвиток особистісних і професійних якостей у майбутніх фельдшерів; оволодіння майбутніми фельдшерами комплексом фахових та базово-спеціальних знань, засвоєння професійно-значущих умінь на формування цілісної системи професійних навичок до ґрунтовної та всебічної фахової підготовки; розробка методичних матеріалів для проведення виробничої практики);

організація безпосередньої виробничої практики майбутніх фельдшерів (охоплює механізмами формування професійної компетентності майбутніх фельдшерів у процесі виробничої практики; організацію заходів науково-методичного характеру (актуалізація професійних навичок для оволодіння різноманітними прийомами і новими методами, засобами, формами, технологіями фахової роботи); організацію заходів навчально-освітнього характеру (пропедевтична робота з майбутніми фельдшерами; практична робота студентів: фізіотерапевтична, лікувально-профілактична, санітарно-освітня, індивідуальна, науково-дослідна, самостійна робота; організація та проведення вебінарів, веб-конференцій, он-лайн семінарів з питань виробничої практики); догляд за хворими та використання медичної маніпуляційної техніки (охоплює навчально-пізнавальну діяльність під час виробничої практики (комплекс професійно-орієнтованих завдань на формування умінь і практичних навичок) [12].

Висновки. Узагальнюючи роль виробничої практики в підготовці майбутніх фельдшерів до професійної діяльності, зазначимо, що цей вид професійної підготовки студентів у медичних коледжах і училищах має на меті набуття студентами професійних навичок зі спеціальності, систематизацію, закріплення та розширення знань, отриманих під час вивчення циклу дисциплін професійної та практичної підготовки, розвиток професійного мислення, прищеплення вмінь організаторської діяльності в умовах лікувально-профілактичного закладу. З огляду на це, перед медичними навчальними закладами постає складне і відповідальне завдання – підготовки майбутніх фельдшерів до професійної діяльності у процесі виробничої практики на засадах компетентнісного підходу.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі вбачаємо в розробці методичних матеріалів для забезпечення виробничої практики в підготовці майбутніх фельдшерів до професійної діяльності.

Список використаної літератури

1. Молодший медичний персонал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/1211070837498/meditsina/molodshiy_medichniy_personal
2. Підготовка середніх медичних працівників з невідкладної медичної допомоги в екстремальних ситуаціях [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.smp.zp.ua/?page_id=258
3. Мельничук І. М. Теоретичні основи професійної підготовки фахівців медсестринства / І. М. Мельничук // Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія. – 2015. – Вип. 749. – С. 90–98.
4. Назаренко Л. В. Зміст і структура професійної компетентності майбутніх медичних сестер / Л. В. Назаренко, І. М. Мельничук // Медсестринство. – 2014. – № 4. – С. 40–43.
5. Артемчук Л. М. Комп'ютерне оцінювання професійних знань в структурі підготовки медичних сестер : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти / Л. М. Артемчук. – К., 2003. – 19 с.
6. Комщук Т. С. Етичні основи сестринської справи / Т. С. Комщук // Медсестринство. – 2009. – № 2. – С. 25–27.

7. Куренкова К. М. Формування професійних цінностей майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. наук : 13.00.04 / К. М. Куренкова, 2009. – 251 с.
8. Ястремська С. Система контролю якості медсестринської освіти у США – теорія і практика / С. Ястремська, І. Мельничук, О. Усинська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. – 2014. – Вип. 33 – С. 215–218.
9. Бойчак М. П. Военно-фельдшерская школа при Киевском военном госпитале 1838-1926 гг. / М. П. Бойчак, Н. Р. Лякина. – К., 2004. – 157 с.
10. Жаткин О. А. Организация подготовки военных фельдшеров (Сообщение второе) / О. А. Жаткин, В. М. Давыдов, З. В. Шубина // Военно-медицинский журнал. – 2005. – № 9. – С. 4–6.
11. Нікітюк О. В. Підготовка військових фельдшерів для збройних сил України (1997–2007 рр.) / О. В. Нікітюк // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Історія. – 2009. – Вип. 16. – С. 96–103.
12. Чорнобрива Н. В. Особливості організації й проведення виробничої практики майбутніх фельдшерів на засадах компетентнісного підходу // Н. В. Чорнобрива / Молодий вчений. – 2017. – № 7(47). – Ч. I. – С. 337–340.
13. Виробнича практика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pharmacencyclopedia.com.ua/article/1721/virobnicha-praktika>
14. Положення про організацію та проведення практики студентів вищих медичних і фармацевтичних навчальних закладів I–II рівнів акредитації (07.12.2005 № 690) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0007-06>

Мельничук І. Н. **Роль производственной практики в подготовке будущих фельдшеров к профессиональной деятельности**

В статье аргументировано, что предоставление квалифицированных медицинских услуг зависит от компетентной профессиональной деятельности специалистов медицинской отрасли, в частности фельдшеров. Установлено, что особое внимание в подготовке будущих фельдшеров уделяется формированию практических умений и навыков. Обобщено, что одной из форм обучения, неотъемлемой составляющей процесса подготовки будущих фельдшеров определяется производственная практика. С целью четкой регламентации содержа-

ния и последовательности проведения производственной практики используется сквозная программа, которую определяют основным учебно-методическим документом практической подготовки будущих фельдшеров.

Ключевые слова: *производственная практика, подготовка, будущие фельдшеры, обучение, практические умения и навыки.*

Melnychuk I. The Role of Productive Practice in Training Future Feldshers to Professional Activity

The article argues that the provision of qualified medical services depends on the competent professional activities of specialists in the medical sector, in particular feldshers. It is established that special attention in the training of future feldshers is given to the formation of practical skills and abilities. The training of secondary medical workers is aimed at mastering students with practical skills. For example, to provide emergency medical care in extreme situations in medical colleges, feldshers are trained in the system of ambulance and disaster medicine. It is generalized that one of the forms of training, an integral part of the process of training future feldshers is determined by productive practice. In order to clearly regulate the content and sequence of conducting productive practices, a cross-cutting program is used, which is defined by the main educational and methodological document of the practical training of future feldshers. The program clearly identifies recommendations for the types, forms and methods of quality control of training on the basis of practice (level of knowledge, skills and abilities) and methods for summing up.

The productive practice passing is carried out by students on the basis of one or several medical and prophylactic institutions, depending on their profile, as well as from the practice programs. The organization of productive practice involves a close relationship with the heads of health care institutions, which are the bases of practice. Heads of treatment and prophylactic, sanitary and preventive and pharmaceutical establishments create the necessary conditions for conducting practical classes, provide the opportunity to use the functional units of the treatment and preventive institution, provide students with safe working conditions.

In order to implement a personally oriented approach in the professional training of future feldshers during the productive practice and to create conditions for each student to test their practical skills and abilities in the professional field in professional situations, certain rules of organization of practical classes must be observed. Thus, a methodological supervisor is appointed for each group of students (20-30 people) who practice outside the educational institution. In the role of such a leader are, as a rule, experienced teachers of an educational institution with a higher medical education.

The organization and conducting of the practice of future feldshers on the basis of the competency approach involves updating the content, forms and methods of training, orientation to the current conditions of professional activity, the orientation of students to the formation of professional qualities, knowledge and skills, adaptation to the modern labor market and preparedness for solving problems, specialization tasks.

Keywords: *productive practice, training, future feldshers, training, practical skills and abilities.*